

the first two years of life. The first year of life is the most critical period for the development of the brain.

The second year of life is the most critical period for the development of the brain.

The third year of life is the most critical period for the development of the brain.

The fourth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The fifth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The sixth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The seventh year of life is the most critical period for the development of the brain.

The eighth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The ninth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The tenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The eleventh year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twelfth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The thirteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The fourteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The fifteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The sixteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The seventeenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The eighteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The nineteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twentieth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-first year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-second year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-third year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-fourth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-fifth year of life is the most critical period for the development of the brain.

HANS MAGNUS ENZENSBERGER
Hayatta Kalma Sanatçıları
20. Yüzyıldan 99 Edebî Vinyet

HANS MAGNUS ENZENSBERGER 1929'da Almanya'da Kaufbeuren'da doğdu. Alman dili ve felsefe eğitimi gördü. Yazarlığının yanı sıra radyo yapımcılığı, editörlük ve dergicilik yaptı. 1960'larda, İkinci Dünya Savaşı sonrası Alman toplumunu hicveden şiirleriyle tanındı. Sonra siyasal eleştiri yazılarına ağırlık verdi. Siyasal denemelerinde, kapitalist toplumsal düzeni hedef alan keskin ve "ince" bir eleştiri vardır. Türkçede yayımlanmış eserleri: *Havana Duruşması* (çev. Sezer Duru, Yar Yayınları, 2008), *Titaniğin Batışı* (çev. Sezer Duru, Alfa Yayınları, 2018), *Anarşinin Kısa Yazı* (çev. Mehmet Aşçı, Ayrıntı Yayınları, 2000), *Ah Avrupa!* (çev. Sezer Duru, Metis Yayınları, 1990), *Körler Alfabeti* (çev. Turgay Fişekçi, İmge Kitabevi Yayınları, 2000), *Sayı Şeytani* (çev. İlknur Özdemir, Can Yayınları 2005), *Hammerstein'in Suskunluğu* (çev. Regaip Minareci, Everest Yayınları 2018), *İç Savaş Manzaraları* (çev. Ersel Kayaoglu, İletişim Yayınları, 1995).

Überlebenskünstler. 99 literarische Vignetten aus dem 20. Jahrhundert
© 2018 Suhrkamp Verlag, Berlin

İletişim Yayınları 3068 • Dünya Edebiyatı 281
ISBN-13: 978-975-05-3176-7
© 2021 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
1. Baskı 2021, İstanbul

EDITÖR İsmet Melenagızı
DIZİ KAPAK TASARIMI Suat Aysu
KAPAK Seda Mit
KAPAK RESMİ Carl Spitzweg, "Fakir Şair", 1839
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Berkay Üzüm

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 45030
Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46
CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387
Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,
Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

HANS MAGNUS ENZENSBERGER

Hayatta Kalma Sanatçıları

20. Yüzyıldan 99 Edebî Vinyet

Überlebenskünstler

99 literarische Vignetten aus dem 20. Jahrhundert

ÇEVİREN *Tanıl Bora*

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	9
<i>Maksat, kusur bildirimi ve sorumluluk muafiyeti</i>	11
Doğum Sırasına Göre Hayatta Kalma Sanatçıları	
1 Knut Hamsun (1859-1952)	17
2 Gerhart Hauptmann (1862-1946)	21
3 Gabriele D'Annunzio (1863-1938)	24
4 Ricarda Huch (1864-1947)	27
5 Alexander von Gleichen-Rußwurm (1865-1947)	30
6 Maksim Gorki (1868-1936)	33
7 André Gide (1869-1951)	36
8 İvan Bunin (1870-1953)	38
9 Annette Kolb (1870-1967)	42
10 Colette (1873-1954)	45
11 Gertrude Stein (1874-1946)	47
12 Rudolf Borchardt (1877-1945)	50
13 Alfred Döblin (1878-1957)	53

14 Robert Musil (1880-1942).....	56
15 P. G. Wodehouse (1881-1975).....	59
16 Lu Sin (1881-1936).....	62
17 Jaroslav Hašek (1883-1923).....	65
18 Lion Feuchtwanger (1884-1958).....	68
19 Ezra Pound (1885-1972).....	72
20 Gottfried Benn (1886-1956).....	76
21 Hermann Broch (1886-1951).....	80
22 Thomas Edward Lawrence (1888-1935).....	83
23 Fernando Pessoa (1888-1935).....	87
24 Franz Jung (1888-1963).....	90
25 Anna Ahmatova (1889-1966).....	93
26 Jean Cocteau (1889-1963).....	97
27 Franz Werfel (1890-1945).....	100
28 Boris Pasternak (1890-1960).....	103
29 Johannes R. Becher (1891-1958).....	107
30 Henry Miller (1891-1980).....	110
31 İlya Ehrenburg (1891-1967).....	113
32 Nelly Sachs (1891-1970).....	115
33 Mihail Bulgakov (1891-1940).....	119
34 İvo Andriç (1892-1975).....	122
35 César Vallejo (1892-1938).....	125
36 Konstantin Paustowski (1892-1968).....	128
37 Hans Fallada (1893-1947).....	130
38 Louis-Ferdinand Céline (1894-1961).....	134
39 Julian Tuwim (1894-1953).....	137
40 Ernst Jünger (1895-1998).....	140
41 André Breton (1896-1966).....	144
42 Heimito von Doderer (1896-1966).....	146

43 Carl Zuckmayer (1896-1977).....	150
44 Curzio Malaparte (1898-1957).....	154
45 Bertolt Brecht (1898-1956).....	157
46 Gustav Regler (1898-1963).....	161
47 Nadejda Mandelštam (1899-1980).....	164
48 Erich Kästner (1899-1974).....	167
49 Anna Seghers (1900-1983).....	171
50 Ernst Glaeser (1902-1963).....	174
51 Isaac Bashevis Singer (1902-1991).....	177
52 Hans Sahl (1902-1993).....	180
53 Raymond Queneau (1903-1976).....	183
54 Pablo Neruda (1904-1973).....	187
55 Witold Gombrowicz (1904-1969).....	191
56 Christopher Isherwood (1904-1986).....	194
57 Erhart Kästner (1904-1974).....	197
58 Vasili Grossman (1905-1964).....	199
59 Irmgard Keun (1905-1982).....	203
60 Manès Sperber (1905-1984).....	207
61 Jean-Paul Sartre (1905-1980).....	210
62 Elias Canetti (1905-1994).....	214
63 Wolfgang Koeppen (1906-1996).....	217
64 Günter Eich (1907-1972).....	221
65 Alberto Moravia (1907-1990).....	224
66 Eric Ambler (1909-1998).....	226
67 Juan Carlos Onetti (1909-1994).....	228
68 Eugène Ionesco (1909-1994).....	231
69 Georg Glaser (1910-1995).....	235
70 Jean Genet (1910-1986).....	238
71 Albrecht Fabri (1911-1998).....	241

72 Czesław Miłosz (1911-2004).....	244
73 Emil Michel Cioran (1911-1995).....	247
74 Necib Mahfuz (1911-2006).....	249
75 Orhan Veli Kanık (1914-1950).....	252
76 Alfred Andersch (1914-1980).....	254
77 Octavio Paz (1914-1998).....	257
78 Hans Baumann (1914-1988).....	260
79 Stephan Hermlin (1915-1997).....	262
80 Arthur Miller (1915-2005).....	265
81 Peter Weiss (1916-1982).....	268
82 Wolfgang Hildesheimer (1916-1991).....	271
83 Camilo José Cela (1916-2002).....	273
84 Ilse Aichinger (1921-2016).....	275
85 Joseph Heller (1923-1999).....	278
86 Kobo Abe (1924-1993).....	281
87 Yehuda Amichay (1924-2000).....	284
88 James Baldwin (1924-1987).....	287
89 Josef Škvorecký (1924-2012).....	290
90 Ingeborg Bachmann (1926-1973).....	293
91 Gabriel García Márquez (1927-2014).....	296
92 Harry Mulisch (1927-2010).....	299
93 Veijo Meri (1928-2015).....	302
94 Imre Kertész (1929-2016).....	305
95 Heiner Müller (1929-1995).....	308
96 Ryszard Kapuściński (1932-2007).....	311
97 Danilo Kiš (1935-1989).....	314
98 Joseph Brodsky (1940-1996).....	317
99 Ísmail Kadare (1936-).....	320

TEŞEKKÜR

Yarı yarıya okunmuş, tamamen okunmuş veya hiç okunmamış kitaplara; yarım yüzyıldan fazla zamandan beri, kurulduğu olimpik zirvede en sevdiği yazarlara sorular soran *Paris Review*'a ve Wikipedia'nın sayısız isimsiz ve çok dilli katılımcılarına. Wikipedia'nın farklı dillerdeki versiyonları, mukayese edilmeyi hak ediyor; çünkü, bilerek bilmeyerek, kendi kültürlerinin tercihlerini ve sınırlarını belirliyorlar.

Ayrıca bu vinyetlere ilham vermiş, onları düzeltmiş ve eleştirmiş olan bütün arkadaşlara da teşekkür ederim, bilhassa izinleriyle kendilerinden birkaç cümle arakladığım Michael Krüger ve Volker Weidermann'a. Karım Katharina, kitabın ilk okuruydu. Hemen bütün hatalarımı düzelten ikincisiyse, yorulmaz, sabırlı editörüm Wolfgang Kaußen.

Maksat, kusur bildirimi ve sorumluluk muafiyeti

20. yüzyıl, devletin terörüne ve tasfiyelerine rağmen hayatta kalan yazarlar bakımından parlak bir çağdı; bu bekanın beraberinde getirdiği ahlâki ve siyâsi ikilemlerle birlikte. Bu sırada neler oldu onlara? İktidara teslim olmayacak kadar sapasağlam durdular mı yerlerinde? Hayatta kalışlarını basiretlerine mi yoksa zekâlarına mı borçluydular, ilişkilerine mi yoksa taktik becerilerine mi? Mucizeye yaklaşan bir talihin eseri miydi, hapisten, toplama kampından ve ölümden sıyrılmalarını sağlayan, yoksa yanaşmacılıktan gizlenmeye uzanan stratejiler mi?

Kim ayırt edebilmiş ki bunu! *Korkak, avantacı, kavga kaçkını* veya *oportünist* gibi sloganlar nasıl da kolayca savrulur sonradan. Kimilerine ise hayranlık ve yanılmazlık nasip olur.

Değinilmeyi hak eden bir başka taktik var. Kimileri uluslararası şöhretlerinin koruması altındayken, diğerleri görünmezliğe çekilmeyi veya tecridi seçtiler. Birçokları iltica etmeyi başardı; ama sürgün, bazılarının felâketi oldu. Joseph Roth, ölümünden birkaç gün önce, intihara yakın olduğunu söylemişti. Ama intihar günah olurdu, o da geberene kadar içmeyi tercih etti.

Egon Friedell, canına ilk kıyanlardandı. İzleyen yıllarda onu Kurt Tucholsky, Ernst Toller, Walter Hasenclever, Ernst Weis, Walter Benjamin, Stefan Zweig ve adlarını artık kimsenin an-

madığı başkaları takip etti. Onlara damgasını vuran travmanın tesirleri, bazılarının yakasına on yıllar sonra yapıştı. Klaus Mann, Jean Amery, Arthur Koestler, Primo Levi, Sandor Marai, İrânlı Sâdık Hidâyet ve Paul Celan, hayatını artık sürdürmek istemeyenlerden bazılarıdır.

Her şeyi atlatmış olanların listesi daha uzun tutar. Onların tutumlarının ortak paydasını bulmak mümkün değil. Aslan Asker Şvayk'la, gözünü budaktan sakınmaz bir serdengeçtinin ne gibi bir ortak noktası olabilir? Sıradan asker kaçağıyla yazı masasının başında kışlamış entelektüel arasında ne fark vardır? Yazarı, hayatta kalan diğerlerinden daha mümtaz kılan nedir? Kendi “misyonlarına” ve yeteneklerine olan imanları, mahvolup gitmemelerine katkıda bulunmuş olabilir mi? “Zaten yazarlar,” diye belirtir Gombrowicz günlüğünde, “yazar olmayı ne olursa olsun bırakamazlar; sırf yazmaya devam edebilmek için en kahramanca fedakârlıklara hazır olmuşlardır.” Yoksa bambaşka, gündelik, bayağı saiklerle mi hareket ediyorlardı? Ortadaki vakaların çoğunda, bizi uzun boylu düşündürtecek bir şey yoktur. Yazarların çoğu muhtemelen tek bir mermi atmamıştır. Hiçbiri cephede düşmemiş veya bir toplama kampında can vermemiştir.

Bunların üzerinden çok zaman geçti, diyecektir gençler. Sahi mi? Uyum sağlamak, talihli tesadüfler, uzlaşmalar ve farklı anlamlara çekilebilecek tercihler, geçmiş günün hadiseleri mi? Onlardan bir şey öğrenemez miyiz? “Daha zor günler geliyor,” diye ilan etmişti Ingeborg Bachmann 1958’de, “Ertelenmiş Zaman” şiiriyle. Haklı çıktığını varsayacaksak, sanatta hayatta kalma sanatını idman etmek, yararlı olacaktır.

Soru: Niçin besteciler, oyuncular, güzel sanatlarla uğraşanlar yok kitapta? Niçin yalnızca yazarlar var?

Cevap: Çünkü benim tanıdığım bildiğim muhit, yazarlarınkı.

Soru: Niçin sizin ‘hayatta kalanlar’ınız arasında bu kadar fazla Yahudi var?

Cevap: Çünkü onlar ötekilerinkinden daha tehlikeli bir hayat sürmüşlerdi ve darmadağımiken hayatta kalmasını kitaba borçlu olan bir halka mensuptular. Alman entelektüelleri-

nin Yahudi düşmanlığıyla kendini sakatlamış olmasının sonuçları, bugün hâlâ hissedilebilir. Burada bahsedilen Yahudi yazar sayısının bu kadar yüksek olmasını bununla da açıklayabiliriz.

Peki Hans Schwerte, Hans Robert Jaus veya Paul de Man gibi şahsiyetler hakkında neden tek bir lâf yok?

Cevap: Böyleleri gerçi hayatta kalmayı bildiler fakat sanatçı olmaktan çok uzaktılar. Onun için kitapta adları geçmiyor.

Soru: Sizde insanlığın bir yarısı ağır basıyor. Kadınlar nerede? Listenizde bir azınlıktan ibaretler.

Cevap: Bu farkı ben kapatamam. Lütfen şikâyetinizi patriyarkaya iletin.

Soru: Peki neden dünyanın bütün parçaları, bütün dinler ve bütün ten renkleri orantılı bir şekilde temsil edilmiyor?

Cevap: Öylesi sayım rutinlerine yüz vermek istemediğim için. Edebiyat olimpiyat değildir, madalya sıralaması olmaz.

Ayrıca burada yapmaya çalıştığım şey, birinci tekili gerektiriyor. Birinci tekil şahıs, “Ben”, biliyorsunuz lâfına kimseyi karıştırmak istemez. Yazar tarihçi değilse, ondan bir el kitabı sunması, çürütülmez deliller getirmesi beklenmez ve buna mecbur da değildir. Kendi öznel makamıyla anlatabilir, örneklerini öznel bir ölçüyle seçebilir.

Bugünden bakıp ahlâkî hükümler vermek, o durumları ve sınavları atlatmak zorunda kalmamış birisinin zaten haddi değil. Onun yapabileceği, dürüst olmaya çalışmaktır. Ama tarafsızlık iddiasında bulunamaz.

Tarihsel melanet ne kadar büyükse, küçük olanı o denli cazip görünür; koşullar ne kadar tehlikeliyse, onları savunan hafifletici sebepleri o kadar fazla öne sürecektir. Hoşlanma ve tikslenme, hayranlık ve nefret – böylesi duyguların anlatıma karışması, kaçınılmazdır.

Şöhret ve başarı, yalnızca bir emare olarak ehemmiyet taşır. Onurlandırmalarla kimse ilgilenmez yazar öldükten sonra; gelen kuşaklar canının istediğini yapar. Sadece yazarlar değil eserleri de kâh yüksek itibar görür kâh tamamen unutulur, bazen de tekrar keşfedilir günün birinde. Nobel Edebiyat Ödü-

l 'ne deđiniliyor kitapta geri, ama o bir güvence değil, sadece bir anekdottur.

Vinyet kelimesi Fransızcadan geliyor. *Vigne*, şaraplık üzüm asmasıdır. Kelime oradan küçültülmüş. Önceleri  z m türünü tanımlamakta kullanılıyordu, sonra şarap şişesindeki etiketi de tanımlar oldu. Zaman içinde matbaacılığa aktarıldı, kenar süslemeleri anlamı kazandı. Özellikle 19. yüzyılda sevilen bir portre ressamlığı türüne de *vinyet* [*vignette*] denir. O zamanlar sevilen kişilerin oval bir minyatür resmini yapmak modaydı, bu resimler genellikle boyna asılır ve hatıra veya muska işlevi görürdü. Bu vinyetlerde resim, kenarlara doğru netliğini kaybeder ve arka plana karışarak yiter gider.

Fotođraf-vinyetler de vardır. Bunlar, kameranın objektifinin önüne konan maskelerdi; maskeler çekim sırasında belirli yerleri ufaltır, bulanık gösterir veya tamamen çıkarırdı. Laboratuvarda negatifi pozlarken başka manip lasyonlar da yapılılabildi.

Vinyetler portrelere ve kartpostallara basılır, bir araya getirilerek grup resmi de oluşturulurdu. Benzer resimlere mezar taşlarında da rastlanır, özellikle pagan  l  kültünün mezarlıklarında yaşamaya devam ettiği İtalya'da.

Knut Hamsun

(1859-1952)

Hemen baştan küçük, basit bir itirafta bulunmak istiyorum. Yıllar önce mütevazı bir bedelle bir fetişin açık artırmasına katıldım. Gönderenin “Hamsun, Nørholm” diye belirtildiği küçük bir karttı bu, Ağustos 1929 tarihli. Karttaki yazıda yazar, Çinlivari bir nezaketle Almanya’dan Bernhard Kellermann adlı bir hayranına teşekkür ediyordu. Bu adam, Birinci Dünya Savaşı öncesinde *Tunnel*’i [*Tünel*] yazmıştı, zamanında hayli ilgi uyandırmış, geleceğe dair bir roman. Sararmış kartonun üzerinde şöyle yazıyordu: “Meslektaşça yolladığım kalpten teşekkürümü ve derin saygı ve selâmımı kabul buyurun lütfen. Knut Hamsun.”

Niçin, bütün bunlar? Bu imzalı kartı Hamsun’un en sevdiğim eseri olan *Sult*’un, sayısız yeni basımındaki yumuşatmalar ve yazım reformlarıyla yaralanıp berelenmemiş aslına sadık bir nüshasının içerisine koyup sakladım. 1890’da eski bir Danimarka yayınevinde basılmış olmalı, çünkü Almancası *Hunger* [*Açlık*] olan bu romanı Norveç’te kimse basmak istemiyordu. Kitap bir meteor gibi düştü; ama hikâyenin geçtiği şehir, Kristiania’ya, bugünkü adıyla Oslo’ya değil, bütün Avrupa’ya.

İlk bir iki sayfa bile, anlatıcı hakkında çok şey söyler: “Dev gibi kuvvetliydim ve omzumla bir arabayı durdurabilirdim. Na-

rin, tuhaf bir ruh hali, pürüzsüz bir kayıtsızlık hissi ele geçir-mişti beni... Bir bank bulup oturdum, azığımı iştahla kemirme-ye koyuldum. Bu iyi geldi bana; böyle bol bol yeme zevkini tat-mayalı çok olmuştu, yavaş yavaş, ancak uzun uzun ağladıktan sonra hissedilen o doygun sükûneti duydum içimde.”

İşte Hamsun bir anda tümüyle karşınızdadır. Pasaj onun pa-ganca gururunu, inatçılığını, intikam hırsını ayan beyan gös-terir. 13. yüzyıl İzlanda destanlarının “ağır skald”larını¹ hatır-latan karakter hatlarıdır bunlar; aynı zamanda bütün hünerle-ri ve takıntıları ile son derece modern bir duyarlılığı da göste-rir. O sıralar, *Fin de siècle*'e² doğru, psikoloji “nevristeni” ve “histeri”den bahsedirdi; günümüzde konacak teşhisler mu-hakkak farklı, ama aynı oranda ümitsiz olacaktır. Ama burada işimiz roman yazma rehberliği değil. Meselemiz, Hamsun'un nasıl hayatta kaldığıdır; dünyaya yelken açan bu adamın, bu serserinin, bu Nobel Ödülü sahibinin ve vatan haininin yükse-lişi, düşüşü ve dirilişi nasıl vuku buldu. Bunun için, onunla ül-kesi arasındaki siyasî ihtilâfın tarihine eğilmek gerekir. Birkaç sayfada tüketemeyiz bunu.

Bunu tam tamına bilmek isteyen, 600 sayfalık bir kitapla cebelleşmesi gerekecektir: Thorkild Hansen'in *Processen mod Hamsun*'idir bu kitap, tabii ki Oslo'da değil Kopenhag'da ya-yımlanmıştır. (Almanca çevirisi bulunuyor.³) Savaşın son gü-nünde Norveç'in en büyük gazetesi olan *Aftenposten*'in birinci sayfasında, Hitler'le ilgili bir anma vardı: “Biz, senin sadık ta-raftarların, ölümün karşısında başımızı öne eğiyoruz.” İmza: Knut Hamsun.

Bu beyanla kendini sadece memleketlilerinin nefretine tes-lim etmediğini gayet iyi biliyordu. Dış ülkelerdeki hayranları için de kabul edilemeyecek bir şeydi bu. Kendini imhaya yak-laşan bir provokasyondur. Fareler batan gemiyi terk edebilir-ler, diye düşünmüş olmalı – ben etmem! Halis muhlis inattı bu. Henüz otuzuna gelmemişken, “Ne kadarı mümkünse o ka-

1 Vikingler döneminde yakılan şarkı türü.

2 (Fr.) Yüzyıl bitimi, çağ dönümü.

3 *Der Hamsun Prozess*, Verlag Klaus Albrecht, 1987. Türkçesi: Hamsun Davası.

dar saldırgan, o kadar yıkıcı olacağım,” demiş, aktarılanlara bakılırsa.

Oysa Hitler'den asla hoşlanmamıştı. Gerçi 1943'te Viyana'daki bir gazeteciler kongresinde onu “İngiltere'ye diz çöktürtecek” Haçlı savaşı olarak selâmlamıştı. Bunun üzerine Hitler onu Obersalzberg'e davet etti. Hatta, kendi hayatının bazı bakımlardan Hamsun'unkine benzediğini söyledi. Fakat sohbet kırk beş dakika sonra çanak çömlek patladı. Hitler görüşmeyi kesip odayı terk etti. Hamsun işgal yönetiminin ve “Reich Komiseri” Terboven'in gaddarlığından şikâyet ederek onun görevden alınmasını istemişti. Adamın derdi Norveç değil, himaye altında bir yönetim kurmaktı. “Sonra şu idamlar! Bunların sona erdirilmesini istiyoruz.” Führer deliye dönmüş olmalıydı.

Norveç'e aşkla, ülkenin sakinlerinin mağrurluğuna ise nefretle bakan bu insanın çelişkileri böyle devam etti.

İhtiyar adamın savaştan sonra sineye çektiği sonuç, alay konusu yaptığı birkaç haftalık ev hapsi, bir yaşlılar yurdunda iki yıl ve cezai ehliyeti olup olmadığını saptamaya dönük eziyetli bir psikiyatrik muayene idi. “İçgüdülerini kontrol etmekte zorlanma” ve “ruhsal kabiliyetlerde kalıcı bir zayıflama” – bu teşhis, başsavcının Hamsun'a karşı açılan ceza davasını düşürmesini sağladı. 1947 Aralık'ında Grimstad'da bir sulh ceza mahkemesinde basına yaptığı açıklamalar yoluyla ülkesine verdiği zarar nedeniyle yüksek bir para cezasına çarptırıldı. Hitler'in ardından yazdığı anma yazısı ağırlaştırıcı sebeplerden sayıldı. Norveç'te Hitler'e sempati duyan “Ulusal Birleşme” partisine katılmış olduğu iddiasını reddetti. Daha sonra, davada buna kanıt olarak sunulan fotoğrafın üzerinde oynanmış olduğu ortaya çıktı. Düşmanları, takım elbisesinin yakasına Quislingler'in⁴ işareti olan bir güneş haçı yerleştirmişlerdi. Sonuçta, Hamsun'u mahveden para cezası değişmedi. Taburcu edildiğinde, 88 yaşındaki yazarın açıklıktan avurdu avurduna çökmüş ve neredeyse sağır olmuştu.

Yine de son kitabıyla, 100 sayfalık *Otların Bürüdüğü Patika*

4 Vidkun Quisling: 1940'ta Nazilerin desteğiyle darbe yapan, 1945'e kadar Nazi Almanyası'yla işbirliği halinde ülkeyi yöneten Norveçli faşist lider.

larda ile, anasından emdiği sütü burnundan getirmiş olan herkesten öcünü aldı. Zamanında telifleriyle hayatta tutmuş olduğu yayınevi, kitabı basmayı reddetti. İsviçreli ufak bir yayınevi, Ex Libris, kuşatmayı kırıp cüzamlıyla sözleşme imzaladı. Bunun üzerine Norveçliler de acı ilacı yutmak zorunda kalacaklardı. Öfke patlamaları bulamazsınız Hamsun'un hesaplaşmasında, bazı pasajlar adeta idil gibidir. Gençler *cool* derlerdi onun tavrına. Onu inceleyen psikiyatri da, mahkemeyi de, üzerinden onca para kazanıp sonra kendisine ihanet eden yayınevini de rezil etti. İhtiyar, çaresiz Hamsun, sakın sakın, hasımlarına galebe çalmıştı neticede.

Norveçliler 2009'da ona itibarını iade ettiler, muhtemelen kraliyet sarayının çabasıyla oldu bu. Adı caddelere verildi, heykelleri dikildi, kitapları yeniden basıldı. Muhtaç olduğunda onu yarı yolda bırakan yayınevi şimdi kitaplarıyla ilgili bir çaba içine girip tarihsel eleştiri notlarıyla hazırlanmış toplu eserlerini yayımladı. Hamsun'la gurur duymaktan başka yapacak bir şey kalmadı memleketlilerine.